

ANASINIFINA DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN FONOLOJİK DUYARLILIKLARININ BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ*

PHONOLOGICAL AWARENESS ANALYSIS OF CHILDREN WHO ATTENDS PRESCHOOL TO DIFFERENT VARIABLES

Gökçe KARAMAN**, Elif ÜSTÜN***

ÖZET: Bu araştırma, anasınıfına devam eden çocukların fonolojik duyarlılıklarını bazı değişkenlere göre incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara il merkezinde yaşayan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı; biri özel, diğerleri resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına 2005-2006 eğitim-öğretim yılında devam eden 76'sı kız, 86'sı erkek olmak üzere toplam 162 çocuk oluşturmaktadır. Çocukların fonolojik duyarlılıklarını tespit etmek amacıyla Joseph K. Torgesen ve Brian R. Bryant tarafından 1994 yılında geliştirilen "Fonolojik Duyarlılık Testi" (Test Of Phonological Awareness Second Edition:Plus) ile çocukların aileleri ve öğretmenleri hakkındaki bilgileri edinebilmek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan "Demografik Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler; Tek Yönlü Varyans Analizi – ANOVA, Post-Hoc Testleri'nden Tukey HSD, LSD ve T-testi ile değerlendirilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre; çocukların, Fonolojik Duyarlılık Testi'nin "aynı-farklı sesleri fark etme" yani fonolojik duyarlılık alt boyutundan ($p=0,013$, $p<0,05$) ve diğer alt boyut olan "harf-ses ilişkisi"nden ($p=0,000$, $p<0,05$) elde ettikleri puanlarda sosyo-kültürel gruplar arası fark anlamlıdır. Cinsiyetler arası fark anlamlı değildir.

Anahtar sözcükler: fonolojik duyarlılık, sosyo-kültürel seviye, anasınıfı.

ABSTRACT: The purpose of this study is to analyze phonological awareness of children who attends preschool to different variables. The participants of this study are 162 kindergarten children; 76 of which are girls and 86 are boys who reside in Ankara metropolitan city center and who attend state governed kindergartens of Ministry of National Education in 2005-2006 school year. "Test of Phonological Awareness (Second Edition:Plus)" has been applied which was developed by Joseph K.Torgesen and Brian R.Bryant in 1994. Furthermore, "Demographic Information Form" devised by the researchers was used to get information about children's family and teachers. Data collected were analyzed through One Way Analysis of Variance– ANOVA, Post-Hoc Tests of Tukey HSD, LSD and T-test. There is significant difference between sociocultural level in sub dimension of same-different sounds "Test of Phonological Awareness" ($p=0,013$, $p<0,05$) and also sub dimension of letter-sound correspondence ($p=0,000$, $p<0,05$) Children from middle and upper sociocultural level outperformed those of lower sociocultural level in "Test of Phonological Awareness", and in discriminating same/different sounds and letter sound correspondence. The findings of the investigation reveals that sex of child did not become effective with phonological awareness.

Keywords: phonological awareness, socio- cultural level, kindergarten

1. GİRİŞ

Okuma-yazma daha iyi bir yaşam inşa etmede önemli bir ilk adımdır (Bush, 2005). Çocuklar beş-altı yaşlarından itibaren kitabın yazılarına, çevredeki yazılı uyaranlara dikkat etmeye, bunlarla ilgili sorular sormaya başlar; bu süreçten önce çocuk, kitaptaki metni ve resmi beraber algılar, daha sonra yazıyı fark eder (Neuman & Roskos,1993, Akt.Üstün, 2004). Whitehurst ve Lonigan (1998) erken okur-yazarlık bileşenlerini iki alanda gruplandırmışlardır. Birincisinde anlamsal, anlatımsal ve kavramsal gibi dil becerilerinin çeşitleri yer alır. İkincisinde fonolojik duyarlılık gibi kodlama becerileriyle alfabe kurallarını anlama, harf-ses ilişkisi kurabilme gibi beceriler bulunur (Storch & Whitehurst, 2002. Akt. Coyne & Harn, 2006).

Fonoloji; alfabe bilgisi, yazının yapısı ve bunların sözel dildeki uygun karşılıklarıdır. Fonolojik duyarlılık kısmen dil farkındalığını, özellikle seslerin en küçük ünitelerinin anlamlandırılması olarak

* Bu çalışma, "Anasınıfına Devam Eden Farklı Sosyo-Kültürel Seviyedeki Çocukların Fonolojik Duyarlılıklarının İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi A.D.

gokce_karaman@yahoo.com

*** Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi A.D. eustun@hacettepe.edu.tr

da tanımlanabilir (Baker et al, 2000:17-19). Dilin birçok soyut bölümü; fonolojik yapıların analiz edilmesiyle anlaşılır ki buna; metafonolojik farkındalık denir. Metafonolojik farkındalık, okul öncesi yıllarında gelişir. Bebeklerin çıkardığı sesler ve ilk konuşma girişimleri, çevrelerinde daha fazla konuşma sesi duydukça farklılaşır (Neuman, Copple & Bredekamp, 2001). Üç yaşta çocuklar, sözcüklerin ilk seslerini sözcükler içerisinde tanıyabilirler. Buna karşılık sözcüklerin son seslerini bölmeyi ve ünsüzle başlayan sesleri anlamaları daha sonra gerçekleşir. Dört yaş çocukları sözcüklerin uyaklı olup olmadığını anlayabilir ve uyaklı sözcükler üretebilirler (Saracho & Spodek, 1993:14-17).

Okuma-yazma çok yönlü bir süreçtir. Okuma bireyin sembollerle ses arasında ilişki kurmasını ve yazdığından anlam çıkarmasını gerektirmektedir. Yazma ise bunun da ötesinde sembolün yazıya dönüşmesi için temelinde el göz koordinasyonu olan bir hareket becerisi gerektirir. Bütün bunlar için çocuğun, doğumdan itibaren edindiği deneyimler, aile ortamında kitap okuma ve yazı ile ilgili yaşantıların önemli bir yeri vardır (Oktay ve Unutkan, 2003). Okuma ve yazma konusunda zengin uyarıcı çevre ve deneyime fırsat veren ortamdan gelen çocuklar okumayı daha kolay öğrenirler. Okumaya öncelik tanınan evlerde yetişen çocukta, okuma ve yazma hakkında birtakım beklentiler gelişir. Kitaplarda görsel sembollerle karşılaşır, sözsüz olan resimleri ve okunacak sözcük ile harfleri tanıyabilir (Tuncel, 1992; Akt. Erduran, 1999).

Küçük çocukların okur-yazarlık gelişimi; okunan materyal ve kullanılan teknolojinin (televizyon, bilgisayar, vb.) uygunluğu, yetişkinin okumalarını gözlemleme, yetişkinlerin çocuklarına düzenli kitap okumaları ve çocuklarını dil oyunlarına cesaretlendirmeleriyle desteklenir (Baker, 1999; Akt. Saracho, 2002). Alt sosyo-kültürel ailelerden gelen çocukların sahip olduğu yetersiz koşullar okuma-yazmaya hazırlık becerileri ve ileriki okuma başarılarında olumsuz etkiler yaratabilir (High, et al. 2000). Whitehead'e (1999: 47-100) göre, çocukları okur-yazarlık deneyimleriyle tanıştırmak okuma-yazma öğretiminde bir yapı iskelesidir.

Çocukların fonolojik duyarlılığını oluşturmak amacıyla, öğretmenler, dilin yapısını ve fonolojisini bilmelidirler (Adams, et al 1998). İlkokulda okumaya başlayacak olan çocuğun, o yaşa göre çok soyut sembollerle sesleri sıkıntısız birleştirebilmesi için duyu organlarını ve bilişsel yeteneklerini daha basit ve somut benzer deneyimlerle önceden geliştirmesi gerekir. Bu gelişmeyi ve ilkökul hayatının çocuktan beklediği duygusal ve sosyal olgunluk derecesini çocuk, okul öncesi eğitim kurumlarındaki deneyimlerinden elde eder (Akt. Erduran, 1999).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, farklı sosyo-kültürel ailelerde yetişen çocukların fonolojik duyarlılıklarının; cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba meslek özellikleri ve öğretmenlerinin meslekteki hizmet yılı değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma, tarama yöntemi kullanılarak yürütülmüştür.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilindeki MEB'e bağlı bir özel ve üç devlet ilköğretim okulu anasınıfı öğrencileri, aileleri ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma grubu içerisinde Ankara'daki dört farklı ilköğretim okulu anasınıfına devam eden 76'sı kız, 86'sı erkek olmak üzere toplam 162 çocuk ve aileleri ile 17 okul öncesi öğretmeni yer almaktadır. Araştırmada yer alan annelerin, 34'ü ilkökul, 12'si ortaokul, 46'sı lise ve 70'i yüksek okul mezunudur. Babaların ise 25'i ilkökul, 13'ü ortaokul, 43'ü lise ve 81'i yüksek okul mezunudur. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmenlerin 8' 1-6 yıl, 4'ü 7-12 yıl arasında ve 5'i 13 yıl ve üzerinde meslekte hizmet vermişlerdir.

Çalışmanın örneklemini oluşturan çocukların sosyo-kültürel seviyeleri anne-babalarının öğrenim düzeyleri ve meslek özelliklerine göre belirlenmiştir. Örnekleme yer alan çocukların devam

ettikleri üç devlet ilköğretim okuluna bağlı anasınıfları Cebeci, Mamak ve Kavaklıdere semtlerinde, özel ilköğretim okuluna bağlı anasınıfı ise Oran semtinde bulunmaktadır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada, Joseph K. Torgesen ve Brian R. Bryant tarafından 1994 yılında geliştirilen “Fonolojik Duyarlılık Testi” (Test Of Phonological Awareness Second Edition:Plus) anasınıfı formu kullanılmıştır. Bu form iki alt bölümden oluşmaktadır. Testin ilk bölümü 20 maddeden meydana gelmektedir. 20 maddenin ilk 10 sorusu çocukların aynı sesle başlayan sözcükleri, ikinci 10 soruluk bölümü ise farklı sesle başlayan sözcükleri fark edebilmesine yöneliktir. Testin maddeleri resimlerle verilmekte ve her maddenin başında da çocuğun sırayı takip edebilmesi için küçük resimler (Örnek: elma, vb...) bulunmaktadır. Çocuktan önce resimlerdeki nesnelerin neler olduğunu söylemesi beklenir. Ardından uyarıcı sözcükle aynı sesle başlayan nesnenin kutusunu işaretler. Farklı sesle başlayan sözcükleri ayırt etme maddelerinde ise dört sözcükten hangisinin farklı sesle başladığı sorulur ve çocuktan o kutuyu işaretlemesi beklenir. Her alt bölümün başında iki-üç maddelik puanlamaya dahil edilmeyen örnek maddeler bulunmaktadır (Torgesen & Bryant, 2004). Aynı sesle başlayan sözcükleri bulmaya yönelik örnek bir madde:

Resim	Uyarıcı Sözcük	Seçenekler
(elma)	<u>yaprak</u>	askı, <u>yatak</u> , fincan

Farklı sesle başlayan sözcükleri bulmaya yönelik örnek bir madde:

Resim	Uyarıcı Sözcükler
(elma)	bardak, bıçak, <u>koltuk</u> , balık

Testin ikinci bölümü 15 maddeden oluşan harf-ses ilişkisini değerlendirmeye yöneliktir. Çocuğa uyarıcı bir sözcük söylenir ve dört kutu içerisinde uyarıcı sözcüğün başladığı harf hangi kutudaysa işaretlemesi beklenir. Harf-ses ilişkisini fark etmeye yönelik örnek bir madde:

Resim	Uyarıcı Sözcük	Seçenekler
(fil)	<u>m/</u> masa	<u>m</u> , s, v, t

Veri toplama aracı, araştırmacı ve bir dil uzmanı tarafından İngilizce’den Türkçe’ye ve Türkçe’den tekrar İngilizce’ye çevrilmiştir. Ardından testin, ayrı bir İngilizce dil uzmanından uzman görüşü alınarak, son hali oluşturulmuştur. Fonolojik Duyarlılık Testi’nde doğru yanıtların “1”, yanlış yanıtların “0” şeklinde puanlanmasıyla değerlendirme yapıldığı için test tekrar test sonuçlarında madde analizi yöntemi olarak “Kuder Richardson 20” tekniğinden yararlanılmıştır. Testin ilk 20 soruluk bölümündeki 3. ve 12. maddelerin ayırt edici özelliği olmadığı bulunarak bu maddeler testten çıkarılmıştır. Fonolojik Duyarlılık Testi’nin ilk bölüm için güvenilirlik katsayısı; KR 20= 0.794, ikinci bölüm için; KR 20= 0.64 olarak bulunmuştur.

Araştırmada örneklem grubunu oluşturan çocukların ve ailelerinin demografik bilgilerini öğrenebilmek için “Demografik Bilgi Formu’ndan” yararlanılmıştır. Araştırma ile ilgili veriler 2005 Aralık-2006 Nisan ayları arasında toplanmıştır. Fonolojik Duyarlılık Testi, örneklem grubundaki çocuklara araştırmacı tarafından altı-sekiz kişilik gruplar halinde uygulanmıştır. Testin süresi 30-45 dakika arasında değişmektedir.

2.3. Verilerin İstatistiksel Analizi

Çocukların Fonolojik Duyarlılık Testi’nden elde ettikleri puanları; sosyo-kültürel seviye, anne-baba meslek, öğrenim durumu ve öğretmenin meslekteki hizmet yılı değişkenleriyle incelenirken “Tek Yönlü Varyans Analizi” kullanılmıştır. Bu çalışmada yapılan varyans analizi sonucu gruplar arasında farklılık bulunduğu, hangi grubun ya da grupların farklı olduğunu araştırmak için Post-Hoc Testleri’nden “Tukey HSD” ve “LSD” kullanılmıştır. Çocukların Fonolojik Duyarlılık Testi’nden elde ettikleri puanlar üzerinde cinsiyet değişkeni incelenirken ise ilişkisiz örneklem için “t-testi” kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu araştırmada, anasınıfına devam eden farklı sosyo-kültürel seviyedeki çocukların fonolojik duyarlılıkları; cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba meslek özellikleri ve öğretmenlerinin meslekteki hizmet yılı değişkenlerine göre incelenmiştir.

Tablo 1. Örneklem Alınan Çocukların Fonolojik Duyarlılık Testinden Elde Ettikleri Puanların Sosyo-Kültürel Düzeye Göre Dağılımı

Testin Alt Boyutları	Sosyo-Kültürel Gruplar	n	\bar{X}	Ss
Fonolojik Duyarlılık	Alt	50	8,2	3,6
	Orta	56	10,4	3,9
	Üst	56	9,4	3,5
	Toplam	162	9,4	3,8
Harf-Ses İlişkisi	Alt	50	5,86	2,6
	Orta	56	6	3
	Üst	56	8,64	4
	Toplam	162	6,87	3,5

Tablo 1’de çocukların “Fonolojik Duyarlılık Testi’nden” elde ettikleri puanlar incelendiğinde “aynı-farklı sesleri fark etme” alt boyutundan en düşük ortalama 8.2 ile alt sosyo-kültürel gruba, en yüksek ortalama 10.4 ile orta sosyo-kültürel gruba aittir. “Harf-Ses İlişkisi” alt boyutunda ise en düşük ortalama 5.86 ile alt sosyo-kültürel gruba, en yüksek ortalama 8.64 ile üst sosyo-kültürel gruba aittir.

Tablo 2: Aynı-Farklı Sesleri Fark Etme Alt Boyutundan Elde Edilen Puanların Sosyo-Kültürel Seviyeye Göre Dağılımının Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Aynı-Farklı Sesleri Fark Etme	Gruplar arası	124.473	2	62.237	4.478	0.013*
	Gruplar içi	2209.799	159	13.898		
	Toplam	2334.272	161			

*p< 0.05 anlamlı

Tablo 2’de, çocukların testin “aynı-farklı sesleri fark etme” alt boyutundan elde ettikleri puanların sosyo-kültürel seviyeye göre dağılımını değerlendirmek amacıyla yapılan “Tek Yönlü Varyans Analizi” sonuçlarına göre ($F_{(159)}=4.478$, $p=0.013$) sosyo-kültürel gruplar arası farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Aynı-Farklı Sesleri Fark Etme Alt Boyutundan Elde Edilen Puanların Sosyo-Kültürel Seviyeye Göre Dağılımının Tukey HSD Sonuçları

Sosyo-Kültürel Düzey (I)	Sosyo-Kültürel Düzey (J)	\bar{X} (I-J)	Ss	p
Alt Sosyo-kültürel düzey	Orta Sosyo-kültürel	-2.1707*	.7254	.008
	Üst Sosyo-kültürel	-1.1350	.7254	.261
Orta Sosyo-kültürel düzey	Alt Sosyo-kültürel	2.1701*	.7254	.008
	Üst Sosyo-kültürel	1.0357	.7045	.305
Üst Sosyo-kültürel düzey	Alt Sosyo-kültürel	1.1350	.7254	.261
	Orta Sosyo-kültürel	-1.0357	.7045	.305

*p<0.05 anlamlı

Tablo 3'te arasında farklılık olan gruplar Tukey HSD ile analiz edilerek gösterilmiştir. "Aynı-farklı sesleri fark etme" alt boyutunda alt sosyo-kültürel grup ile orta sosyo-kültürel grup arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Orta sosyo-kültürel gruptaki çocukların "aynı-farklı sesleri fark etme" alt boyutunda en başarılı grup olduğu sonucuna varılmaktadır.

Tablo 4: Harf-Ses İlişkisi Alt Boyutundan Elde Edilen Puanların Sosyo-Kültürel Seviyeye Göre Dağılımının Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Harf-Ses İlişkisi	Gruplar arası	267.672	2	133.836	11.943	0.000*
	Gruplar içi	1781.859	159	11.207		
	Toplam	2049.531	161			

*p<0.05 anlamlı

Tablo 4'te çocukların, testin "harf-ses ilişkisi" alt boyutundan elde ettikleri puanların sosyo-kültürel seviyeye göre dağılımını değerlendirmek amacıyla yapılan "Tek Yönlü Varyans Analizi" sonuçlarına göre ($F_{(159)}=11.943$, $p=0.000$) gruplar arası farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Harf-Ses İlişkisi Alt Boyutundan Elde Edilen Puanların Sosyo-Kültürel Seviyeye Göre Dağılımının Tukey HSD Sonuçları

Fonolojik Duyarlılık Testi	Sosyo-Kültürel Düzey (I)	Sosyo-Kültürel Düzey (J)	\bar{X} (I-J)	Ss	P
Harf-Ses İlişkisi	Alt Sosyo-kültürel	Orta Sosyo-kültürel	-.1579	.6513	.968
		Üst Sosyo-kültürel	-2.7829*	.6513	.000
	Orta Sosyo-kültürel	Alt Sosyo-kültürel	.1579	.6513	.968
		Üst Sosyo-kültürel	-2.6250*	.6326	.000
	Üst Sosyo-kültürel	Alt Sosyo-kültürel	2.7829*	.6513	.000
		Orta Sosyo-kültürel	2.6250*	.6326	.000

*p<0.05 anlamlı

Tablo 5 incelendiğinde "harf-ses ilişkisi" açısından her üç düzey arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılık, üst ve orta sosyo-kültürel seviyelerdeki çocukların lehinedir.

Yapılan ilişkisiz örneklem t-testi sonucunda, kız ve erkek çocukların, "aynı-farklı sesleri fark etme" ($t_{(160)}=0.203$, $p=0.840$) ve "harf-ses ilişkisi" alt boyutundan elde ettikleri puanlar ($t_{(160)}=-0.865$, $p=0.388$) arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Çocukların “aynı-farklı sesleri fark etme” boyutundan elde ettikleri puanların anne öğrenim düzeylerine göre dağılımı “Tek Yönlü Varyans Analizi” ile belirlenmiştir. Anne öğrenim düzeylerine göre “aynı-farklı sesleri fark etme” alt boyutunda gruplar arası fark anlamlıdır ($F_{(158)}=4.288$, $p=0.006$).

Tablo 6: Aynı-Farklı Sesleri Fark Etme Alt Boyutundan Elde Edilen Puanların Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımının Tukey HSD Sonuçları

Fonolojik Duyarlılık Testi	Anne Öğrenim Düzeyleri (I)	Anne Öğrenim Düzeyleri (J)	\bar{X} (I-J)	Ss	P
Aynı-Farklı Sesleri Fark Etme	İlkokul	Ortaokul	-3.0343	1.2411	.069
		Lise	-2.5307*	.8359	.013
		Yüksekokul	-2.4462*	.7726	.008
	Ortaokul	İlkokul	3.0343	1.2411	.069
		Lise	.5036	1.1981	.975
		Yüksekokul	.5881	1.1548	.957
	Lise	İlkokul	2.5307*	.8359	.013
		Ortaokul	-.5036	1.1981	.975
		Yüksekokul	8.4470	.7015	.999
	Yüksekokul	İlkokul	2.4462*	.7726	.008
		Ortaokul	-.5881	1.1548	.957
		Lise	-8.4472	.7015	.999

* $p < 0.05$ anlamlı

Tablo 6 incelendiğinde “aynı-farklı sesleri fark etme” alt boyutunda ilkököl-lise ve ilkököl-yüksek okul mezunu annelerin çocuklarının arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Bu farklılık yüksek okul ve lise mezunu annelerin çocuklarının lehinedir.

Tablo 7: Harf-Ses İlişkisi Alt Boyutundan Elde Edilen Puanların Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımının Tukey HSD Sonuçları

Fonolojik Duyarlılık Testi	Anne Öğrenim Düzeyleri (I)	Anne Öğrenim Düzeyleri (J)	\bar{X} (I-J)	Ss	P
Harf-Ses İlişkisi	İlkokul	Ortaokul	-.5588	1.1692	.964
		Lise	-1.3849	.7876	.294
		Yüksekokul	-2.3160*	.7279	.008
	Ortaokul	İlkokul	.5588	1.1692	.964
		Lise	-.8261	1.1288	.884
		Yüksekokul	-1.7571	1.0880	.370
	Lise	İlkokul	1.3849	.7876	.294
		Ortaokul	.8261	1.1288	.884
		Yüksekokul	-.9311	.6609	.494
	Yüksekokul	İlkokul	2.3160*	.7279	.008
		Ortaokul	1.7571	1.0880	.370
		Lise	.9311	.6609	.494

* $p < 0.05$ anlamlı

Tablo 7 incelendiğinde. “harf-ses ilişkisi” alt boyutunda ilkököl ve yüksek okul mezunu annelerin çocuklarının arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Bu farklılık yüksek okul mezunu annelerin çocuklarının lehinedir.

Çocukların “aynı-farklı sesleri fark etme” alt boyutundan elde ettikleri puanların, anne meslek özelliklerine göre dağılımı “Tek Yönlü Varyans Analizi” ile değerlendirildiğinde gruplar arası farkın anlamsız olduğu bulunmuştur ($F_{(157)}=1.841$, $p=0.124$). Çocukların “harf-ses ilişkisi” alt boyutundan

elde ettikleri puanların, anne meslek özelliklerine göre dağılımı “Tek Yönlü Varyans Analizi” ile değerlendirildiğinde gruplar arası fark anlamlıdır ($F_{(157)}=2.927$ $p=0.023$). Profesyonel mesleklerle uğraşan ve ev hanımı olan annelerin çocuklarının arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Bu farklılık profesyonel mesleklerle uğraşan annelerin çocuklarının lehinedir.

Çocukların “aynı-farklı sesleri fark etme” alt boyutundan elde ettikleri puanların, baba öğrenim düzeylerine göre dağılımı “Tek Yönlü Varyans Analizi” ile değerlendirilmiştir. Baba öğrenim düzeylerine göre “aynı-farklı sesleri fark etme” alt boyutunda gruplar arası farkın anlamsız olduğu ortaya çıkmıştır ($F_{(158)}=2.532$ $p=0.059$). Çocukların harf-ses ilişkisi alt boyutuna, baba öğrenim düzeylerinin bir etkisinin olup olmadığı incelendiğinde, gruplar arası fark anlamlıdır ($F_{(158)}=2.853$ $p=0.039$). “Harf-ses ilişkisi” alt boyutunda ilkökul ve yüksek okul mezunu babalar ile lise ve yüksek okul mezunu babaların çocuklarının arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Bu farklılık yüksek okul mezunu babaların çocuklarının lehinedir.

Çocukların “aynı-farklı sesleri fark etme” alt boyutundan elde ettikleri puanlar baba meslek özelliklerine göre incelendiğinde gruplar arası fark anlamsızdır ($F_{(158)}=2.420$ $p=0.068$). Çocukların “harf-ses ilişkisi” alt boyutuna baba meslek özelliklerinin bir etkisinin olup olmadığı “Tek Yönlü Varyans Analizi” ile değerlendirilmiştir ($F_{(158)}=5.001$ $p=0.002$). Harf-ses ilişkisi alt boyutunda profesyonel mesleklerle uğraşan babalar ile yardımcı profesyonel mesleklerle uğraşan babaların çocukları arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Bu farklılık, profesyonel mesleklerle uğraşan babaların çocukları lehinedir. Bu araştırmanın diğer bir boyutu da öğretmenlerin meslekteki hizmet yılına göre çocukların fonolojik duyarlılıklarının incelenmesidir.

Tablo 8: Aynı-Farklı Sesleri Fark Etme Alt Boyutundan Elde Edilen Puanların Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Yılına Göre Dağılımının Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Aynı-Farklı Sesleri Fark Etme	Gruplar arası	367.412	2	183.706	14.851	0.000*
	Gruplar içi	1966.860	159	12.370		
	Toplam	2334.272	161			

* $p < 0.05$ anlamlı

Tablo 8’de çocukların “aynı-farklı sesleri fark etme” alt boyutundan elde ettikleri puanların öğretmenlerin meslekteki hizmet yılına göre dağılımı “Tek Yönlü Varyans Analizi” ile gösterilmektedir. Gruplar arası farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($F_{(159)}=14.851$, $p=0.000$).

Tablo 9: Aynı-Farklı Sesleri Fark Etme Alt Boyutundan Elde Edilen Puanların Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Yılına Göre Dağılımının Tukey HSD Sonuçları

Fonolojik Duyarlılık Testi	Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Yılı (I)	Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Yılı (J)	\bar{X} (I-J)	Ss	P
Aynı-Farklı Sesleri Fark Etme	1-6 Yıl	7-12 Yıl	.8788	.7318	.453
		13 yıl ve yukarısı	-.8829*	.6313	.000
	7-12 Yıl	1-6 Yıl	-.8788	.7318	.453
		13 Yıl ve yukarısı	-.7617*	.7828	.000
	13 Yıl ve yukarısı	1-6 Yıl	2.8829*	.6313	.000
		7-12 Yıl	3.7617*	.7828	.000

* $p < 0.05$ anlamlı

Tablo 9 incelendiğinde “aynı-farklı sesleri fark etme” alt boyutunda 1-6 yıl ve 7-12 yıl arasında hizmet veren öğretmenlerin öğrencileri ile 13 yıl ve yukarısında hizmet veren öğretmenlerin öğrencileri arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bu farklılık, 13 yıl ve yukarısında hizmet veren öğretmenlerin öğrencileri lehinedir.

Tablo 10. Harf-Ses İlişkisi Alt Boyutundan Elde Edilen Puanların Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Yılına Göre Dağılımının Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	
Harf-Ses İlişkisi	Gruplar arası	181.557	2	90.779	7.727	0.001
	Gruplar içi	1867.974	159	11.748		
	Toplam	2049.531	161			

*p< 0.05 anlamlı

Çocukların “harf-ses ilişkisi” alt boyutundan elde ettikleri puanların öğretmenlerin meslekteki hizmet yılına ilişkin dağılımı “Tek Yönlü Varyans Analizi” ile değerlendirilmiştir ($F_{(159)}=7.727$ p=0.001). Buna göre gruplar arası farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 11: Harf-Ses İlişkisi Alt Boyutundan Elde Edilen Puanların Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Yılına Göre Dağılımının Tukey HSD Sonuçları

Fonolojik Duyarlılık Testi	Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Yılı (I)	Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Yılı (J)	\bar{X} (I-J)	Ss	P
Harf-Ses İlişkisi	1-6 Yıl	7-12 yıl	.8182	.7131	.485
		13 yıl ve yukarısı	2.4143*	.6152	.000
	7-12 Yıl	1-6 Yıl	-.8182	.7131	.485
		13 yıl ve yukarısı	1.5962	.7628	.091
	13 yıl ve yukarısı	1-6 Yıl	-2.4143*	.6152	.000
		7-12 yıl	-1.5962	.7628	.091

*p< 0.05 anlamlı

Tablo 11’de “harf-ses ilişkisi” alt boyutunda 1-6 yıl arasında hizmet veren öğretmenlerin öğrencileri ile 13 yıl ve yukarısında hizmet veren öğretmenlerin öğrencileri arasındaki anlamlı farklılığın 1-6 yıl arasında hizmet veren öğretmenlerin öğrencileri lehine olduğu görülmektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada sosyo-kültürel yönden yoksun ailelerden gelen çocukların okuma-yazma için bir ön beceri olan aynı-farklı sesleri fark etme ve harf-ses ilişkisinde daha düşük puanlar elde ettikleri bulunmuştur. Kılıçarslan’ın (1997), farklı sosyo-ekonomik seviyelerdeki anaokulu çocuklarının okumaya hazır olma durumunu belirlemek için yaptığı araştırmasında, üst ve alt sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerin çocuklarının okumaya hazır olma durumlarının da farklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada “Fonolojik Duyarlılık Testi”nin her iki alt boyutunda da yüksek okul mezunu annelerin çocuklarının daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ailelerin öğrenim düzeyleri ile çocuklarının eğitim etkinliklerine katılmaları arasında bir ilişki bulunmaktadır. Vellutino, et al, (1998), yetersiz koşullarda yaşayan çocukların okuma-yazmaya hazırlık becerilerindeki başarısızlıklarına, yetersiz erken okuma-yazmaya hazırlık deneyimlerinin neden olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Washington, 2001). Fantuzzo, Tighe & Childs (2000), çalışmalarında öğretim düzeyi yüksek olan ailelerin okul tabanlı etkinliklere daha çok katıldığını belirlemişlerdir. Araştırmalara göre kitaplara ilgi duyan ve bağımsız okuyabilen çocukların ebeveynlerinin yüksek eğitim düzeyinde oldukları

belirlenmiştir. Bu aileler okuma konusunda çocuklarına model olmakta ve onlara bol bol kitap okumaktadırlar (Morrow, 1997; Akt. Erduran 1999).

Ev hanımı anneler ile meslek sahibi annelerin çocukları arasında dil alanında görülen farklılıklar model olunan davranışların değişkenlik göstermesi nedeniyle doğaldır. Profesyonel mesleklerle uğraşan anneler, evlerinde daha çok okur-yazarlık aktiviteleriyle uğraşmakta, çocuklarına okur-yazarlık anlamında daha nitelikli model olabilmektedirler. Harf-ses ilişkisi kurmada profesyonel ve yardımcı profesyonel mesleklerle uğraşan babaların çocukları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak, yardımcı profesyonel mesleklerde çalışan babaların çocuklarına ayıracak zamanın profesyonel mesleklerde çalışanlara oranla daha az olduğu gösterilebilir. Dinçer (2004)'in babaların 3-6 yaş grubundaki çocukların eğitimine ve bakımına katılım durumlarının incelenmesi konulu araştırmasında da, 290 babadan % 41.7'sinin zaman olmaması nedeniyle çocuklarının eğitimine katılmadıkları ortaya çıkmıştır.

Ev ortamı çocukların bazı becerilerinin gelişimi için özellikle önemlidir; çünkü çocuklar evde şu fırsatlara sahip olabilirler: a) okur-yazarlık materyallerine aşina olmak, b) diğerlerinin okur-yazarlık aktivitelerini gözlemlemek, c) bağımsız bir şekilde okur-yazarlık davranışlarını keşfetmek, d) diğer insanlarla beraber okuma ve yazma etkinliklerine katılmak ve d) bu etkinliklere katıldığı zaman aile üyelerinin kullandığı öğretim stratejilerinden yarar sağlamak (DeBaryshe, et al. 2000, Akt. Weigel, Martin ve Bennett, 2006). Bu araştırmaya göre fonolojik duyarlılık bakımından cinsiyetler arası fark bulunmamaktadır. Bu durumun nedeni olarak okulda ve evde karşılaşılan okuma-yazmaya hazırlık deneyimlerinin kız ve erkek çocuklar arasında aynı etkileri yarattığı söylenebilir.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre 13 yıl ve yukarısında hizmet veren öğretmenlerin öğrencilerinin, "aynı-farklı sesleri fark etme" alt boyutu bakımından, 1-6 yıl arasında çalışan öğretmenlerin öğrencilerine göre daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu durum; meslekte daha uzun geçmişe sahip olan okul öncesi öğretmenlerinin günlük planlarında; tekerleme, şarkı, şiir, öykü anlatma etkinliklerine daha sık yer vermelerinin bir sonucu olabilir; çünkü tekerlemeler, sözcük oyunları gibi ses tekrarlarına dayalı etkinlikler, çocuğun fonolojik duyarlılığını artırmak amacıyla kullanılan tekniklerdendir. Harf-ses ilişkisi kurabilme becerisinde ise, 1-6 yıl arasında hizmet veren öğretmenlerin daha etkili oldukları bu araştırmanın sonuçlarından biridir. Çocukların ilkökul çağına kadar okuma-yazmayı öğrenmemesi gerektiği, ilkökulda okuma-yazmayı bilen azınlık grupta olunca çocukların sıkılabileceği yargısı uzun yıllardan beri tartışılır. Buna karşılık harf-ses ilişkisi kurabilme, okuma-yazmaya hazırlık becerileri arasında yer alır. Bu çalışmaya göre, 1-6 yıl arasında görev yapan öğretmenler bu bilinç içerisinde çocukların görsel ve işitsel uyaranlarla karşı karşıya kalmalarını sağlamaya çalıştıkları düşüncesine ulaşılabilir.

5. ÖNERİLER

Sosyo-kültürel seviyesi ne olursa olsun her aile evlerinde çocukları için gerekli ortamı kendi koşulları ölçüsünde yaratabilir. Okuma-yazmaya hazırlık için en önemli uyarıcılardan biri, ailenin evinde kitap bulundurmasıdır. Kitap alma fırsatı olmayan aileler kütüphanelerden yararlanabilirler. Aileler yanında, okul öncesi eğitim kurumları ve öğretmenler de eğitim programları içerisinde okuma-yazmaya hazırlık etkinliklerine yer vermeleri gerekir. Okulda çocuğun eşyalarına, oyun köşelerine, köşelerde bulunan malzemelere isimlerini yazmak, çocuğun harfleri ve sembolleri görmesine yardımcı olacak görsel uyaranları oluşturur. Çocuklar 5-6 yaşlarında çevrelerindeki yazılı materyallerde neler yazdığını sorarlar, bu sorulara cevap verilmelidir.

Okul öncesi öğretmenleri çoğunlukla, "okuma-yazmanın ilkökulda kazandırılması gerekir", yönündeki sınırlı bilgileriyle küçük yaş çocuklarına yararlı olamamaktadırlar. Öğretmenler, çocukların; ses tekrarlarını duyma, aynı-farklı sesle başlayan sözcükleri bulma, cümle, sözcük ve heceleri farkına varma, gibi okur-yazarlık deneyimlerini, hazırladığı oyunlarla kazanmalarına destek

olabilir. Seslerle çocuğun harfleri birleştirebilmesi için hem görsel hem de işitsel uyarınları aynı anda kullanabilir. Öğretmen ve ailelerin okul öncesi dönem çocuklarına okuma-yazmaya hazırlıkta önemli bir yeri olan fonolojik duyarlılık becerilerini kazandırmada rehber olmaları, çocukların ileriki okuma becerilerini de olumlu yönde etkileyecektir.

KAYNAKLAR

- Adams J. Marilyn, R. Foorman, B. Lundberg, I. & Beeler, T. (1998). “Phonemic awareness in young children: a classroom curriculum”, Baltimore, Maryland: Paulh Brookes Publishing.
- Baker, L. Dreher, M. J. & Guthrie, J. T. (Eds.). (2000). “Engaging Young Readers Promoting Achievement and Motivation”, New York London: Guilford Press.
- Bush, L. (2005). “Making education a reality for all the world’s people”, *Vital Speeches Of The Day*, 71, 11, 322-324.
- Coyne, M. D., & Harn, B.A. (2006). Promoting beginning reading success through meaningful assessment of early literacy skills. *Psychology in the Schools*, 43 (1), 33-43.
- Diñçer, Ç. (2004). “Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukların eğitime ve bakımına katılım durumlarının incelenmesi”, *OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı-2*, 517-528.
- Erduran, E. (1999). “Okul öncesi eğitimde okuma-yazmaya hazırlık programları ve bilişsel yetenek özelliklerinin okuma sürecine etkileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Fantuzzu, J. Tighe, E., & Childs, S., (2000). “Family involvement questionnaire: a multivariate assessment of family participation in early childhood education”, *Journal of Educational Psychology*, 92 (2), 367-376.
- High, C. P. Lagasse, L. Becker, S. Ahlgren, I. & Gardner, A. (2000). “Literacy promotion in primary care pediatrics: can we make a difference?”, *Pediatrics*, 105, 4,; 927-934.
- Kılıçarslan, F. (1997). “Farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki anaokulu çocuklarının okumaya hazır olma durumu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Neuman, S. Copple, C. & Bredekamp, S. (2001). “Phonological awareness in young children”, *Early Childhood Today*, 15, 6.
- Oktay, A. ve Unutkan, O. P. (2003). İlköğretime hazır oluş ve okul öncesi eğitimle ilköğretimin karşılaştırılması, *İçinde Sevinç, M. (Eds), Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* (pp.145-155), İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Saracho, O. N. & Spodek, B. (1993). “Language and literacy in early childhood education”, New York; Teachers College Press.
- Saracho, O.N. (2002). “Family literacy: exploring family practices”, *Early Child Development and Care*, 172 (2), 113-122.
- Torgesen, J. K. & Bryant, B. R. (2004). “Test of phonological awareness second edition: plus”, Austin, Texas: Pro-ed.
- Üstün, E. (2004). “Çocuklarda okuma-yazma gelişimi normal okuma-yazma sürecinden çok daha önce başlar”, *Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1, 10-11, 97-102.
- Washington, A. J. (2001). “Early literacy skills in african-amerikan children: research considerations”, *Learning Disabilities Research and Practise*, 16 (4), 213-221.
- Whitehead, M. (1999). “Supporting language and literacy development in the early years”, Buchingham, England, Philadelphia, PA: Open University Pres.
- Whitehurst, G. J. & Lonigan, C. J. (1998), “Child Development and Emergent Literacy”, *Child Development*, 69 (3), 848-872.
- Wiegel, D., J., Martin, S., S., & Bennett, K., K., (2006). “Contributions of the home literacy environment to preschool-aged children’s emerging literacy and language skills”, *Early Child Development and Care*, 176 (3,4), 357-378.

Extended Abstract

Families and teachers have important role children’ development of phonological awareness. Every family and teachers are different from each other to give some opportunities to their children about pre-literacy skills. Because, families’ level of education, jobs and cultures are different. To search cause of these differentations are important to determine which ways will have been follow about children’ phonological awareness skills.

This study aims to examine the influence of sociocultural level, gender, educational backgrounds of the parents, parents’ jobs and teachers’ years of experience on phonological awareness as a literacy preparation skill.

The participants of this study are 162 preschool children; 76 of which are girls and 86 are boys who reside in Ankara metropolitan city center and who attend state governed kindergartens of Ministry of National Education in 2005-2006 school year.

“Test of Phonological Awareness Second Edition: Plus” has been applied in this research which is developed by Joseph K.Torgesen and Brian R.Bryant in 1994. Test of Phonological Awareness is composed of two parts as kindergarten form and primary education form. In this research kindergarten form has been put into practice. Furthermore, “Demographic Information Form has been used by researcher and advisor to get information about childrens family and their teachers. Datas achieved from this research ; Weighing Test and Variance Analysis, Difference between two groups means TukeyHSD and LSD being derived from Post-Hoc Tests.

When children of families who belongs to medium and upper socio-cultural level in part of sub dimension “Test of Phonological Awareness”, even find initial and different sound and letter sound correlation they accomplish more than lower socio-cultural level .

The findings of the investigation reveals that sex of child did not become effective with phonological awareness. It has been concluded that there exist a meaningful relationship between parents education regarding score they got in each two sub dimension of “Test of Phonological Awareness”. Children whose mother has a high school and university degree reveals that more successful in each sub dimension of this test.

It has been noted that there does not exist any meaningful relationship between mother business and children scores achieved from “Test of Phonological Awareness” in finding initial and different sound in parts of phonological awareness part but there is an important difference between letter sound correlation between the groups. There is in favour of differences between childrens whose mothers are charge of professional business and than houseworks.

It has been noted that there does not exist any meaningful relationship between fathers education and children scores achieved from “Test of Phonological Awareness” in initial and different sound but towards letter sound correlation there is a meaningful difference between high school graduate , university graduate fathers and primary school graduate father. That difference is in favour of children of university graduate fathers.

It has been reveal that there does not exist any meaningful relationship between father business and children scores achieved from phonological awareness sub dimension. But fathers business features could be an effective among letter sound dimension correlation. meaningful differences is between childrens whose fathers are in charge of professional business and childrens whose fathers are in charge of assistant professional business. Childrens are more successful in letter sound correlation whose fathers are in charge of professional business.

When effectiveness of teachers service period to phonological awareness, there is a meaningful difference between childrens whose teachers serves 1-6 years and 7-12 years in phonological awareness sub dimension and also childrens whose teachers serves 13 years and more than this period. This difference is in favour of children whose teachers serves 13 years and more than this period in this business. Among letter sound correlation , there is a meaningful difference between childrens whose teachers serves 1-6 years in this business and children whose teachers serves 13 years and more than this period. This difference is in favour of children whose teachers serves 1-6 years.

Children exposed to a variety of visual and auditory stimuli at home are luckier than those who do not have that kind of chance. Each family regardless of their sociocultural background might create the proper environment for their children. Families who cannot afford buying new books might take their children to libraries.

Preschools and teachers are as effective as families in practicing literacy. Lesson plans should cover literacy preparation skills enhancement activities and the environment should be arranged accordingly. Writing child's name on his/her belongings and marking the names of materials around, form a rich source of visuals for children where they can be exposed to letters and symbols.

When teachers and families help children gain phonological awareness skills that are an important part of literacy preparation, children will be positively affected in terms of their academic studies. Literacy is a considerable indicator for being a contemporary and modern country. Our purpose is not to teach reading and writing during preschool, but providing conditions and activities for literacy preparation skills.